

Achub y Plant

Save the Children

Crynodeb Gweithredol

Plant mewn tlodi difrifol yng Nghymru: agenda ar gyfer gweithredu

Rhagarweiniad

Mae mwg nag un o bob pedwar plentyn yng Nghymru a thrwy'r DU yn byw mewn aelwydydd lle mae'r incwm yn is na'r terfyn tlodi y cytunir yn gyffredinol arno, sef 60 y cant o'r canolrif incwm. Mae mwy nag un o bob deg plentyn yng Nghymru yn byw mewn tlodi plant difrifol, lle mae incwm yr aelwyd dan 50 y cant o'r canolrif incwm, sy'n golygu bod plant ac oedolion yn yr aelwyd yn brin o hanfodion, oherwydd na allant eu fforddio. Mae tlodi plant yn difetha bywydau miloedd o blant yng Nghymru, gan effeithio ar eu haddysg, eu hiechyd, eu cyflogaeth i'r dyfodol a'u cyfleoedd mewn bywyd.

Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi casgliadau allweddol prosiect gan Achub y Plant a Sefydliad Bevan a archwiliodd amgylchiadau plant sy'n byw yn y tlodi mwyaf difrifol yng Nghymru; mae'n adolygu agweddau effeithiol tuag at fynd i'r afael â'r rhwystrau penodol y mae'r teuluoedd hyn yn eu hwynebu, gan awgrymu nifer o agweddau allweddol wrth Lywodraeth Cynulliad Cymru. Roedd y prosiect yn cynnwys dadansoddiad eilaidd o ddata o'r *Arolwg Adnoddau Teulu*, adolygiad llenyddiaeth helaeth a seminar bwrdd-crown gydag arbenigwyr yn y maes (o Gymru a ledled y DU). Cafodd y prosiect gefnogaeth ariannol gan Lywodraeth Cynulliad Cymru a chafwyd cyfraniadau gwerthfawr gan y Sefydliad Polisi Newydd ac Ymgynghorwyr Focus yn ogystal â chan Sefydliad Bevan ac Achub y Plant.

Cyd-destun Polisi

Mae Llywodraeth y Cynulliad wedi dangos ei hymrwymiad i fynd i'r afael â thlodi plant trwy gyfrwng strategaeth tlodi plant (2005), cynllun gweithredu (2006) ac yn fwy diweddar, gynigion ychwanegol yn y rhaglen lywodraethu *Cymru'n Un*. Er i dlodi plant leihau'n gynt yng Nghymru nag yn unrhyw ran arall o'r DU yn hanner cyntaf y degawd hwn, mae cynnydd wedi arafu ers hynny, ac mae'n bryd edrych o'r newydd, a hynny mewn ffordd radical, ar bolisïau a buddsoddiadau cyfredol, ar lefel Llywodraeth y Cynulliad a Llywodraeth y DU, ac ail-ganfod y momentwm a gollwyd.

Mae arbenigwyr wedi honni bod angen i Lywodraeth y DU fuddsoddi £4 biliwn y flwyddyn yn ychwanegol os yw i gwrdd â'i tharged o haneru tlodi plant erbyn 2010 ac, wrth i drosglwyddiadau incwm barhau'n allweddol, mae angen mesurau eraill sydd o fewn cylch gorchwyl Llywodraeth Cynulliad Cymru os yw tlodi plant i'w ddileu yng Nghymru. Ein dadl ni yw os yw Llywodraeth Cynulliad Cymru i gwrdd â'i thargedau uchelgeisiol ond tra derbyniol o haneru tlodi plant erbyn 2010 a'i ddileu yn llwyr erbyn 2020 yna rhaid iddi ddatblygu polisiau penodol i fynd i'r afael â'r materion arbennig y mae'r plant a'r teuluoedd hynny sy'n byw yn y tlodi mwyaf difrifol a mynych yn eu hwynebu.

Tlodi plant difrifol yng Nghymru

Aeth y Sefydliad Polisi Newydd ati i ddadansoddi data sydd eisoes ar gael er mwyn

archwilio amgylchiadau plant sy'n byw mewn tlodi difrifol yng Nghymru. Yn anffodus, roedd maint sampl Cymru yn yr *Arolwg Adnoddau Teulu* yn rhy fach i alluogi iddynt greu dadansoddiad o dlodi plant difrifol yng Nghymru yn unig. Ategwyd ein dadansoddiad felly gan ganfyddiadau astudiaeth ledled y DU a gomisiynwyd yn ddiweddar gan Achub y Plant. Nodir canfyddiadau allweddol ein hymchwiliadau isod.

Argymhelliad pwysig i Lywodraeth Cynulliad Cymru o'r prosiect hwn yw ariannu chwyddo maint sampl Cymru yn yr *Arolwg Adnoddau Teulu* i alluogi dadansoddiad mwy manwl o'r data am dlodi plant difrifol yng Nghymru er mwyn gwneud penderfyniadau polisi cadarnach eu seiliau.

Canfyddiadau Allweddol

- Yr ydym yn amcangyfrif bod oddeutu 13 y cant o holl blant Cymru yn byw mewn tlodi difrifol (90,000 o blant). Mae gan ganran uwch (19%) incwm aelwyd sy'n llai na 50 y cant o'r canolrif incwm, ond nid ydynt heb hanfodion sylfaenol.
- Ceir cysylltiad cryf rhwng tlodi plant difrifol a byw mewn aelwyd lle nad oes yr un oedolyn yn gweithio. Mae bod heb waith wrth wraidd dau draean o'r tlodi plant difrifol.
- Nid yw byw mewn aelwyd lle mae un neu ragor o oedolion yn gweithio yn gwarantu osgoi tlodi difrifol. Fodd bynnag, po fwyaf o waith a wneir mewn aelwyd, po leiaf y tebygrwydd o dlodi plant difrifol.
- Ceir cysylltiad cryf rhwng tlodi plant difrifol a chael o leiaf un rhiant ag anabled; mae gan draean y plant sy'n byw mewn tlodi difrifol riant anabl.
- Ceir cysylltiad cryf rhwng tlodi plant difrifol a byw mewn aelwyd gydag unig riant (gan mwyaf, oherwydd bod unig rieni'n llai tebygol o fod â gwaith cyflogedig nag aelwydydd lle ceir cyplau).
- Mae ffactorau eraill a oedd yn gysylltiedig â thlodi plant difrifol yn cynnwys: byw

mewn teulu mawr; byw mewn teulu Asiaidd/Asiaidd Brydeinig; byw mewn teulu lle nad oes gan y mamau unrhyw gymwysterau addysgol.

- Mae'r cysylltiadau rhwng nodweddion yr aelwyd a thlodi plant difrifol yn ddyrys, gyda nifer o'r ffactorau'n gorgyffwrdd, gan ei gwneud hi'n anodd iawn i deuluoedd o'r fath gefnu ar dlodi.

Agweddau Addawol

Mae'r agweddau addawol a ganfu ein hadolygiad llenyddiaeth helaeth, ac a ddatblygwyd mewn trafodaethau gydag arbenigwyr yn y meysydd perthynol, yn rhannu'n bedwar categori:

- Gwneud y mwyaf o incwm: strategaethau i gynyddu incwm teuluoedd sy'n derbyn budd-daliadau a'r rheini sy'n gweithio;
- Llwybrau at gyflogaeth: gwella mynediad at waith cyflogedig (i'r rheini sy'n gallu);
- Addysg i weddnewid cyfleoedd bywyd: gwella dysgu a sgiliau fel llwybr allweddol allan o dlodi;
- Gwneud i wasanaethau cyhoeddus gyflawni ar ran teuluoedd sy'n wynebu anfantais luosog: y rheini sydd fwyaf anghenus a'r rhai sydd anoddaf eu cyrraedd.

Cyn amlinellu'r prif argymhellion ym mhob un o'r categorïau hyn, mae nifer o themâu cyffredin i'w hystyried. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Gwella cydlynu polisi a gweithredu rhwng Whitehall a Chaerdydd; ar draws holl swyddogaethau Llywodraeth Cynulliad Cymru; a rhwng Llywodraeth Cynulliad Cymru a llywodraeth leol.
- Targedu adnoddau'n fwy effeithiol tuag at y rheini sydd fwyaf anghenus, gan gydbwyso hynny ag agweddau nad ydynt yn stigmatiddio.
- Gwella perfformiad ledled Cymru a lleihau'r 'loteri cod post' sy'n gweld safonau gwasanaeth yn amrywio'n

aruthrol rhwng gwahanol awdurdodau lleol ac asiantaethau cyhoeddus.

Gwneud y mwyaf o incwm aelwyd

- Dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru weithio gyda Chyllid a Thollau Ei Mawrhydi i godi ymwybyddiaeth ynghylch Credydau Treth Gwaith yng Nghymru a chefnogi teuluoedd i hawlio budd-daliadau/credydau sy'n ddyledus iddynt.
- Dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru weithredu i leihau baich dyledion trwy wneud gwasanaethau cyngor ariannol yn haws eu cyrraedd, a mynd i'r afael â benthyca anghyfreithlon.
- Rhaid gweinyddu budd-dal tai yn llawer mwy effeithiol yng Nghymru.
- Dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru ac asiantaethau eraill archwilio sut y gellid lliniaru'r baich ariannol y mae teuluoedd tlawd yn ei gario, gan gynnwys sicrhau bod addysg wirioneddol am ddim, rhoi prydau ysgol am ddim i bob plentyn, a dileu'r premiwm tlodi, e.e. ar gyfrifon banc a chyflenwadau trydan, a delir gan deuluoedd tlawd.

Llwybrau at gyflogaeth

- Dylai helpu rhieni i ganfod cyflogaeth gynaliadwy, sy'n gydnaws â'u swyddogaethau rhianta, fod wrth wraidd camau gweithredu i fynd i'r afael â thlodi plant yng Nghymru.
- Dylai rhaglenni'r Adran Gwaith a Phensiynau fod yn fwy ystyriol o deuluoedd ac yn fwy hyblyg, er mwyn bodloni'r gwahanol anghenion sydd gan rieni.
- Rhaid sicrhau gwelliant dramatig yn argaeledd, fforddiadwyedd a hyblygrwydd y ddarpariaeth gofal plant yng Nghymru. Yn benodol, gofal plant sy'n ddigon hyblyg i fodloni anghenion rhieni â phatrymau gwaith annodweddiadol; gofal plant y tu allan i oriau ysgol a gofal plant i blant ag anabledau.

Addysg i weddnewid cyfleoedd bywyd

- Mae gwella cyrhaeddiad addysgol plant yn allweddol o ran chwalu'r cylch tlodi yn y tymor canolig i hir. Er mwyn sicrhau hyn, dylai bod pwyslais llawer cryfach ar addysg a dysgu yn strategaethau Llywodraeth Cynulliad Cymru i fynd i'r afael â thlodi plant.
- Mae pwyslais Llywodraeth Cynulliad Cymru ar ddysgu a chefnogi blynyddoedd cynnar i'w ganmol, ond mae angen gwneud mwy i gefnogi plant 4+ oed; i leihau'r bwch cyrhaeddiad wrth i blant symud drwy'r ysgol gynradd ac uwchradd.
- Dylid rhoi cymhellion cadarnhaol i ysgolion i leihau anghydraddoldebau. Ond yn ogystal ag ysgolion, mae gan ystod o asiantaethau rôl allweddol i'w chwarae o ran cefnogi addysg a dysgu plant o deuluoedd tlawd. Mae agwedd ddi-dor yn hollbwysig. Ceir sgôp arbennig ar gyfer gweithgareddau y tu allan i'r ysgol i ategu ac i ychwanegu at gyfraniad ysgolion; ac ar gyfer rhaglenni o addysg unigol a brofwyd yn ffordd effeithiol o godi lefelau cyrhaeddiad.
- Rhaid buddsoddi'n sylweddol mewn 'cau'r bwch' rhwng plant o wahanol gefndiroedd; mae cyllid yn bwysig ond mae buddsoddi mewn rheolaeth a datblygiad proffesiynol yr un mor bwysig.
- Rhaid gweithredu ar fyrder i wella cefnogaeth adfer i blant sy'n tangyflawni ac i leihau datgysylltu o'r ysgol ym mlynyddoedd 7 – 10.
- Dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru ddatblygu rhaglenni i baratoi pobl ifanc ar gyfer bywyd gwaith; cefnogi'r pontio'n fwy effeithiol; a chodi dyheadau pobl ifanc.
- Dylai archwiliad manwl o'r ffactorau sy'n dylanwadu ar gynnydd plant yn yr ysgol ac mewn addysg, a pha agweddau a allai weithio yng Nghymru i wella cyrhaeddiad addysgol plant rhwng 4 - 18 oed o deuluoedd incwm-isel, fod yn

destun prosiect Syniadau Newydd penodol i'r dyfodol, yn wyneb dyfnder ac ehangder ymchwiliad o'r fath.

cyfrifoldeb dros les plentyn gael ei drosglwyddo'n glir i berson enwebedig yn yr ysgol.

Gwneud i wasanaethau cyhoeddus gyflawni

- Nid yw cymorth a chefnogaeth bob amser yn cyrraedd y teuluoedd sy'n wynebu amddifadedd lluosog. Mae ymgysylltu â theuluoedd 'anodd eu cyrraedd' o'r fath yn allweddol ac mae angen cefnogaeth ychwanegol i helpu'r teuluoedd hyn i gael llwybr at wasanaethau cyhoeddus y brif ffrwd.
- Mae'n debyg y bydd angen cymorth unigol, hyblyg dros gyfnod parhaus o amser ar y teuluoedd mwyaf anghenus. Dylid sefydlu timau aml-asiantaeth, yn y gymuned, i ddarparu gwasanaethau teulu integredig, heb unrhyw stigmatiddio.
- Dylid rhoi cymhellion i gyrff cyhoeddus 'gydlynu' eu gwasanaethau'n fwy effeithiol. Dylai camau gweithredu gynnwys adolygu trefniadau cyllido cyfredol sy'n hwyluso'r agwedd 'silo' tuag at wasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Y cynllun sengl newydd ar gyfer plant a phobl ifanc sy'n rhoi mecanwaith allweddol ar gyfer gwella gweithio ar y cyd.
- Dylai tlodi plant fod yn uchel ar restr blaenoriaethau'r Byrddau Gwasanaethau Lleol newydd.
- Mae gan ymwelwyr iechyd rôl allweddol i'w chwarae yn cefnogi plant a'u teuluoedd yn y blynyddoedd cyn-ysgol ac mae angen sicrhau bod eu rôl yn cael ei hadnoddu'n ddigonol. Pan fyddant yn cyrraedd ysgol, dylai'r

Casgliadau

Tlodi plant yw un o'r bygythiadau mwyaf i les pobl Cymru. Mae'r targedau o haneru tlodi plant yng Nghymru erbyn 2010 a dileu tlodi plant yn llwyr erbyn 2020 yn rhai uchelgeisiol, ond rhaid iddynt fod yn flaenoriaeth bwysig gan bob corff ac asiantaeth lywodraethol yng Nghymru. Os yw polisïau sy'n mynd i'r afael â thlodi plant i lwyddo, rhaid iddynt gael eu gweithredu ym mhob maes polisi, gyda mecanweithiau wedi eu sefydlu i gynnwys y plant, y bobl ifanc a'r rhieni perthnasol yn y gwaith o ddylunio, gweithredu a gwerthuso atebion polisi.

Mae Erthygl 4 Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn yn gosod dyletswydd ar lywodraethau i gyflawni hawliau plant 'i eithaf yr adnoddau sydd ar gael iddynt'. Os yw tlodi plant yn un o brif flaenoriaethau Llywodraeth Cynulliad Cymru, rhaid iddi ddefnyddio mwy o'i hadnoddau mewnlol hi ei hun yn y gwaith o benderfynu ynglŷn â'r ffordd orau o ddefnyddio ei dyraniad o £14 biliwn i ddileu tlodi plant yng Nghymru. Wrth i'r dyddiad targed ar gyfer haneru tlodi plant ddynesu, mae angen rhai ymrwymadau beiddgar a radical os yw bywydau plant yn y tlodi mwyaf difrifol i gael eu gweddnewid. Ar hyn o bryd, mae llawer o bolisi cyhoeddus yn gweithredu yn y tywyllwch. Mae angen gwneud mwy o waith i ganfod yr ymyriadau mwyaf effeithiol, a'n casgliad terfynol felly yw y dylid sefydlu tîm arbenigol - Uned Polisi Tlodi Plant – o fewn Llywodraeth Cynulliad Cymru, a'r Uned honno'n ymroddedig i ddatblygu polisi a strategaeth effeithiol yng nghyswllt tlodi plant.

Dyma grynodedb gweithredol astudiaeth a ariannwyd gan Gronfa Syniadau Newydd Llywodraeth Cynulliad Cymru ac a gyflawnwyd gan Achub y Plant a Sefydliad Bevan gyda'r Sefydliad Polisi Newydd ac Ymgynghorwyr Focus.

Chwefror 2008

Ceir copi o'r adroddiad llawn yn: www.achubyplant.org.uk